

— Ennek a három világnak a megismerése hozzájárult fejlődésemhez. Salgótarjánban viszonyítanom kellett, viszonyulni az itt élő emberekhez. Be kellett fogadnom őket, hogy ők is elfogadjanak. A környezet meghatározó. Úgy érzem a Salakhegyről szóló képem már kötődést jelentett a bányászlelek keménységéhez. Vagy a Vöröshegy. Először a homlokomba ütőköző tájba próbáltam belekapaszkodni, később már a tájon keresztül az emberek lelkivilágát ábrázolni. A Bányászors című képem egyrészt sirató — a bezárt bányák fölött, — másrészt az emberi továbbhaladásról akartam benne szólni. Képeimben nemcsak egy tájegység etnikáját szeretném kifejezni, hanem az ott élő emberek érzelmi világát is. Úgy vagyok ezzel, mint pedagógus koromban a tanítványaimmal: amit a gyermek észrevesz a világból, azt óriási nagy-nak látja, óriásivá növeli. Ezt szeretném én is: ami kis dolgot észrevesz az ember, azt olyan nagyra tudja növelni, hogy mások észrevegyék, felfigyeljenek rá.

MOLNÁR ZSOLT

Jobbágy Károly

Útravaló a „Papírszárnyak“-hoz

Ha sorra veszem eddigi jelentkezéseim kiderül: a világot akartam én is megváltani. **Feltámadás** (Miből? Mire?) **Hajnali viadal** (Ki ellen és milyen győzelmi esélyekkel?) **Hó és Nap** (Micsoda ellentét! Az egyik oldalon a nagy, hideg tisztaság, s vele szemben az örök fény, vakító tűz. Sugárzott valami ebből a lapokon? **Háló nélkül** (Az öregedő artista szavai nyomán micsoda ígéret: minden ugrás, minden vers, az utolsó vallomás, akár az élet árán is. De az óvatos szerkesztő czekeket a „mindent kimondó” verseket, mint felesleges „hözöngéseket” kidobálta a kéziratból, s maradtak a jobbára szelíd kesergések, lobogó indulatok.) **Éjszakai vetítés** (Ez már csendesebb. Egy élet az éjszaka szétfosló sötét egére felvetítve. De mennyi nevetséges remény kísérte: Most fognak majd megdöbbenve felfigyelni az emberek az életműre. Senki sem figyelt fel, nem kapott a szívéhez önváddal, hogy mennyire nem vette észre „tehetségemet.”)

És ágáltam, szónokoltam, szavaltam, nyilatkoztam kicsit megszállottan, bízva a magam elhivatottságában.

Most ötvenedik évemben, s már korábban is, olyan vakító józanság telepedett hidegen a szívemre... (Meginť ezek a romantikus túlzások! Dehogy is a szívemre, az az izomsomó pumpál, dolgozik, zötyög, semmit nem vesz észre ilyen érzések híjján) inkább, értelmemre, és ennek fényénél minden oly nevetséges póznak és felesleges ugrálásnak tűnik. A puffogó címek, az önreklámozás...

Hiszen rá kellett ébrednem arra is, hogy ebben az irodalmi vásárban maga a mű, — harmadrangú kérdés. Az első az; — akármilyen sikerült: — Ki írta? Melyik skatulyából való? A második: Kik a barátai? Milyen hatalom van a kezében? Kell-e tartani tőle és lehet-e remélni vizontszolgálatokat? És csak ez után következik a mű, vagy „művecske”, amire a kritikus olyan értékbélyeget üt, amilyen kedve van. Hiszen már előítélettel ül le mellé, forgatja lapjait.

Az irodalmi alkotás nem mérhető teljesítmény, értékelése erősen függ az olvasó hangulatától, befolyásoltságától. Ha valakit a bírálók testülete a „nem izgalmas” skatulyába rakott, megírhatja a világirodalom remekműveit, akkor sem veszik észre. Aki az ítéletet írja, nem olvas el minden verset, csak kikeresi a saját értékelését alátámasztókat s a többin átlapoz.

— De hát a verset nem az ítélőszéknek, hanem az olvasónak írják — mondhatná valaki a vigasz kegyes szándékával. Csak hogy az olvasó sem mentes a reklámtól,

amit a tömegkommunikációs eszközök zúdítanak rá, és a nyomtatott szó áradatában fél szemmel a megjelenő recenziókra pislog, majd azok eligazítják, megmentik a felesleges írományok elolvasásától, az időpocsékolástól. És már kezébe sem veszi a „levágott” alkotást, sőt pirulva letagadja, hogy íróját valaha szerette, hiszen érte lelkesedni az „igénytelenség” az „alacsonyrendű izlés” jele.

Ezért tűnik reménytelennek az olyan kötet sorsa, amelynek szerzője magában csatangol, nem „klub-tag”, nem iszik, hát nincsenek ivócimborái, gyenge kis hivatala sem kecsgetet senkit semmivel.

Ilyenkor még segíthet a mániákus önbizalom, a zseni tekintete és öntelt viselkedésmódja, amitől a tájékozatlan kívülálló elbizonytalanodik és riadtan kalapot emel. Hiszen, — Ki tudja? De akit ez a gyilkos józanság megszállt, az világosan látja helyzetét és tudja magáról, hogy nem a dicsőség létesítménye, csendesen ballag az úton, legfeljebb az zavarja, hogy hideg esze ugyanilyen tisztán leméri mások munkáját is, s míg azok a „felkent” prózában húznak el mellette, belepillant valódi, szánalmas nyomorukba. Műveikben nem leli azt a „szikrát”, amit nála hiányolnak, s amit a megszervezett baráti kritikuskok megtalálni vélnek a pályatárs soraiban.

De hát akkor meg minek? S egyáltalában, szabad-e ilyen kiábrándultan könyvet újtára bocsátani? Van értelme?

Magam is sokat gondolkoztam ezen, s bizonyítéka ennek, hogy ez a kötet éppen e főprengés miatt egy évet késett a megjelenéssel. A szerződés szerint a kész kéziratot 1969. február 1-ig kellett leadnom a kiadónak. A gépeléssel el is készültem s erre az időre készen állt az előírás szerinti három példányban, összefűzve. S így hányódott otthon kerek egy évet, mert nem volt kedvem bevinni, féltem a rám váró piszkálkodástól, a lebecsülő mosolyoktól és mindattól, ami megjelenés után még vár rám, a gúnyos szurkálásoktól, kegyes áldocséretektől.

Csak amikor már a Kiadó sürgette a leadást, hivatkozott a tervre, vittem be nagy sóhajok közepette, szorongva. Nem nagy reményektől fűtve, inkább az élet anyagi gondok löktek a porondra.

De újra végigolvasva rájöttem arra is, hogy a leírt versnek önálló élete van. Nemcsak én rendelkezem vele, ő is. Ha csak egyszer is felolvastam valakinek és az felkapta rá a fejét, másnap emlegette, — már hivatkozik rá a vitázó lelkiismeret.

Igy élnek bennem régi, lassan levetett gesztusaim, a régi hitek és sikerek glóriájával fejük körül és követelik, hogy — akár a többi — ők is a világ elé léphessenek. Lassan három négy év választ el tőlük, már-már egyetlen ízem sem azonos azzal, amelyik írta, a sejtek kicserélődnek, mégsem tagadhatom meg őket: ez voltam.

Vannak két éve felvillant percek, amikor még azt hittem, Hátha! Mégis! Gondolatsorok, izgatott, vagy lehiggadt állapotomból. Ők is elmerészkedtek.

Játékos ötletek, képversek. Nem Apollinaire utazásaként, — Babits sem Petrarcat utánozta, ha szonettet vetett papírra. — Azért születtek ilyenek, mert a gondolat ilyen formát kívánt. Őket is megmutatom.

S végül egy nagy sereg, fáradt, kiábrándult, keserű vers, alkonyi, közeli sötétséget idéző mondatok, kiszakadt kiáltások. Ez voltam, mielőtt elhalgattam. Mert most már ismét egy év telt el, talán két versnyi örület kivételével, csendes, hideg józanon.

Ezért nincs igaza új kötetem — a „Papírszárnyak” — ajánló fülszövegének, melyben kedves szerkesztőm több, kissé túlzóan méltató szava végén ezt írja: „Jobbágy régi, hűséges olvasói ezúttal sem fognak csalódní; ugyanaz a költő néz rájuk, mint aklt megszerettek.”

Már most figyelmeztetem azokat az olvasókat, akik a **Hó és Nap** érzelmes, idillikus, néha dúdoló költőjét keresik, — nem fogják meglelni ebben a kötetben. Nincs többé. Meghalt szegény. Meggyilkolták? Nem lenne nehéz bebizonyítani a lassú mérgezést. Egy prózaibb, néhol kuszább, higgadtabb, maga elé dűnnyögő ember néz ki a sorok közül fáradtan, nem kutatva még elérendő csúcsokat, inkább felmérve azt az utat, amit eddig — talán hiába — megtett.